Organ Bağışçılığı Farkındalığının Değerlendirilmesi

- Çiğdem K. Çınar1, Ayşe Emel Önal2, Yasemin Oyacı1, Hülya Gül2, Nilgün Bozbuğa3, Fatma S. Oğuz1
- 1 İstanbul Tıp Fakültesi, Tıbbi Biyoloji AD
- 2 İstanbul Üniversitesi Toplum Hekimliği Uygulama Araştırma Merkezi
- 3 İstanbul Tıp Fakültesi Kalp ve Damar Cerrahi Anabilim Dalı

İSTATİSTİKLER

Sağlık Bakanlığı'nın son verilerine göre ,

22.613 böbrek,

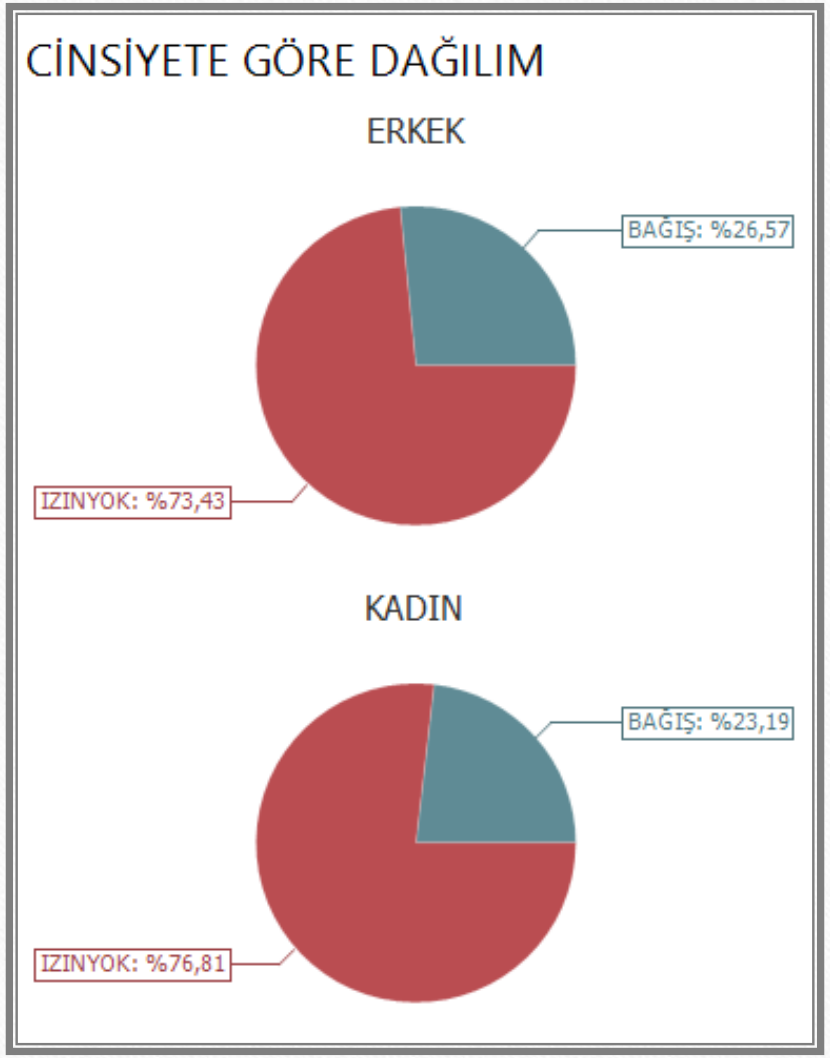
2196 karaciğer,

1101 kalp nakli bekleyen hasta.

Dünya'da 1 milyondan fazla

Beyin Ölümü İstatistikleri

- 2011-2018 yılları arasındaki böbrek nakillerinin,
  - 19.121'i canlı vericiden,
  - 4891 tanesi kadavra vericiden
- Toplam beyin ölümü:14.859
- Avrupa ülkeleri ve Amerika'da beyin ölümü gerçekleşmiş bireylerden %70'inden fazlası kadavra verici olarak kullanılabiliyor.

Bitkisel Hayat ve Koma ile Beyin Ölümü Arasındaki Fark

Bitkisel hayatta, beynin üst merkezlerinin işlevlerini kalıcı veya geçici olarak kaybetmesi söz konusudur. Orta beyin veya beyin sapı denilen özel bölgeler sağlam olduğu için bu hastaların solunum desteğine genellikle ihtiyaçları yoktur. Bu hastalarda kişiliği gösteren entelektüel yeteneklerin kaybı söz konusudur. Bilinç kapalıdır.

Komada, beynin tüm merkezlerini etkileyen bir geçici durum söz konusudur. Bu süreç hastaya solunum desteği, ilaç desteği, beslenme desteği ve sıvı desteği verilerek tamamlanır. Hasta komadan çıkarsa bu desteklerin çoğuna ihtiyaç duymaz ve bilinci açılır.

Beyin ölümünde, geri dönüşü olmayan derin koma hali söz konusudur. Beyin tüm bölgelerini içine alan kalıcı harabiyet söz konusudur. Vakanın kalbi suni solunum desteği ile çalıştırılır dolayısıyla diğer organ sistemleri de çalışır. Ancak, hasta artık ölmüştür. Geri dönüş tıbben mümkün değildir.

İSTANBUL DEKLARASYONU

- Kadaverik donörden bağışı artırma ihtiyacına cevap verebilmek için:

1. Hükümetler, sağlık kurumlarıyla, uzmanlarla ve sivil tolum örgütleriyle işbirliği içerisinde hareket ederek kadaverik donörden bağışı artırmaya yönelik uygun önlemler almalıdır. Kadaverik donörden organ bağışı için engelleyici ve caydırıcı olacak unsurlar ortadan kaldırılarak önlem alınmalıdır.
2. Kurulu bir organ bağış ve nakil sisteminin olmadığı ülkelerde, kadavarik donörden organ bağışını başlatacak ve organ nakli altyapısını oluşturacak ve böylelikle her ülkenin kadavarik donör potansiyelini karşılayacak bir ulusal mevzuat yasalaştırılmalıdır.
3. Kadaverik donörden organ bağışının başladığı her ülkede, kadavradan bağışın ve naklin tedavi edici potansiyeli en üst dizeye çıkarılmalıdır.
4. Kadavra donörden organ nakli konusunda başarılı programlar uygulayan ülkeler, organ bağışı çalışmalarını geliştirmek isteyen ülkelerle bilgi, tecrübe ve teknolojik olanaklarını paylaşmaya teşvik edilmelidir.

YASAL DÜZENLEMELER

- Organ ve doku alınması, saklanması, aşılanması ve nakli hakkında kanun/III.bölüm: Ölüden doku ve organ alınması (1979).
- Madde 14: Bir kimse sağlığında vücudunun tamamını veya organ ve dokularını, tedavi, teşhis ve bilimsel amaçlar için bıraktığını resmi veya yazılı bir vasiyetle belirtmemiş veya bu konudaki isteğini iki tanık huzurunda açıklamamış ise sırasıyla ölüm anında yanında bulunan eşi, reşit çocukları, ana veya babası veya kardeşlerinden birisinin; bunlar yoksa yanında bulunan herhangi bir yakınının muvafakatiyle ölüden organ veya doku alınabilir.

Organ Bağışını Etkileyen Faktörler

- Din
- Aile
- Bireysel farklılıklar
- Bilgi düzeyi

Din

- Bireylerin dini yanlış kavramsallaştırmaları,
- Organ bağışını dini yönden sakıncalı bulanların sayısının azaldığı gözlenmiş.
- Ölümden sonraki yaşam için bedensel bütünlüğün korunmasına önem veren bireylerin, organ nakli sürecinde bedenlerinin parçalanacağından korktukları için organlarını bağışlamadıkları gözlenmiştir
- Çalışmalar, din görevlilerinin çoğunun organ bağışına yönelik tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Buna karşın, bu görevliler organ bağışına yönelik toplumun bilgilendirilmesini kendi sorumlulukları dâhilinde görmemektedirler

Organ Nakli ve Organ Bağışı Hakkında Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı (1980)

- Hacettepe Üniversitesi Tıp. Fakültesi Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. Mehmet Haberal'ın ölmüş kimselerden alınacak organ ve dokuların, tedavileri ancak bu yoldan yapılabilecek hastalara nakli konusundaki dilekçesine cevaben;
- Kurulumuzca da aşağıdaki şartlara uyularak yapılacak organ ve doku naklinin caiz olacağı sonucuna varılmıştır.
- Zaruret halinin bulunması, yani hastanın hayatını veya hayatî bir uzvunu kurtarmak için, bundan başka çaresi olmadığının,
- Organ veya dokusu alınan kişinin, bu işlemin yapıldığı esnada ölmüş olması, sağlığında buna izin vermiş olması veya hayatta iken aksine bir beyanı olmamak şartıyla, yakınlarının rızasının sağlanması,
- Alınacak organ veya doku karşılığında hiçbir şekilde ücret alınmaması,
- Tedavisi yapılacak hastanın da kendisine yapılacak bu nakle razı olması gerekir

Aile

- Birey hayatta iken organ bağışında bulunmuş olsa bile, kanunu göre beyin ölümü gerçekleştikten sonra ailenin yazılı izninin alınması gerekmektedir.
- Ailelerin yaklaşık dörtte üçü organ bağışına izin vermemektedir.
- Organ bağışına karar veren ailelerin ölüm sonrası depresyon düzeyinin, diğer ailelerden daha düşük olduğu gözlenmiştir.
- Ayrıca, sevdikleri birinin başka birine hayat verdiği düşüncesi de bu aileler için rahatlatıcı olmaktadır.

Bireysel Farklılıklar

- Eğitim düzeyinin de organ bağışına yönelik tutumları etkilediğini gösteren bazı çalışmalar mevcuttur. Özellikle eğitim düzeyi düşük bireylerin organ bağışına ilişkin daha az olumlu tutumları olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmalar eğitim düzeyi arttıkça organ bağışına yönelik olumlu tutumların arttığını göstermektedir
- Ayrıca, organ bağışında bulunanların olumlu beden imgesine sahip, ölüm korkusu düşük ve daha otoriteryan bireyler olduğu gözlenmiştir

Bilgi

- Organ bağışı hakkında bilgi seviyesi yüksek bireyler, daha fazla organ bağışında bulunmaktadırlar.
- Sağlık personelinin organ bağışına yönelik bilgi ve tutumlarının ele alındığı bir çalışmada (Tarhan, Dalar, Yıldırımoğlu, Sayar, & Altın, 2012), katılımcıların %49,2'si organ bağışında bulunmayacağını ifade ederken, %50,8'i de organ bağışında bulunabileceğini belirtmiştir.

Çalışma

- **Amaç:** İstanbul Tıp Fakültesi 5.sınıf tıp öğrencileri ile İstanbul'un Silivri bölgesinde yaşayan halktan rastlantısal seçilmiş erişkin bireylerin organ bağışı konusundaki bilgi ve tutumlarını araştırmayı amaçladık.
- **Yöntem:** Her iki gruba da 36 adet sorudan oluşan anket formu gözlem altında görüşme yöntemi ile uygulandı.
- Elde edilen veriler nicel olarak SPSS 21.0 paket programa girilerek; ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde oranlar belirlendi.

Demografik verilerle organ bağışlamayı isteme arasındaki ilişki

Özellikler	Halk (%)	p	Öğrenci	p
Yaş				
18-35	29,2	0,7	98,9	
36-50	33,9		1,05	
51-80	36,9		0	
Cinsiyet				
Erkek	32,7	0,86	52,3	0,01*
Kadın	67,3		47,7	
Eğitim Düzeyi				
Okuma-yazma bilmiyor	0,6		0	
İlköğretim	20,8	0,33	0	
Lise	33,3		0	
Üniversite ve üstü	45,3		100	
Aylık gelir				
0	18,5			
1700 tl'den az	20,2	0,25		
1700-4000 tl arası	35,8			
4000 tl üzeri	25,5			
***p<0,05**				

	Çocuk sahibi	Çocuk sahibi değil	p
Bağış yapmak isteyen	71	26	0,3
Bağış yapmak istemeyen	46	25	

Katılımcıların organ bağışı yapmaya yönelik tutumları

Organ bağışlamak isteyenler	Halk (%)	Öğrenci (%)	p
	62,5	72	0,04*
Bir gün benim de ihtiyacım olabilir	37,8	20,2	0,0005*
Bir hayat kurtarmak için	22,6	56,7	<0,0001*
Öldükten sonra bir parçamın yaşamasını istiyorum	11	7,3	0,23
Sosyal bir sorumluluk olduğunu düşünüyorum	38,6	40,5	1,0
***p<0,05**			

Katılımcıların organ bağışı yapmaya yönelik tutumları

Organ Bağışlamak istemeyenler	Halk (%)	Öğrenci (%)	p
	37,5	28	
Karşılığında aldığım hiçbir şey yok	6,3	7,4	1,0
Dini sebeplerden	4,8	16	0,03*
Tam ölmeden organlarımın alınacağı korkusu	19	16	0,65
Vücut bütünlüğümün bozulması	7,9	16	0,2
İstemiyorum, sebebi yok	35	38,2	0,72
***p<0,05**			

Katılımcıların organ bağışı konusundaki bilgi düzeyleri

Sorular	Halk doğru yanıt (%)	Öğrenci Doğru Yanıt (%)	p
Beyin ölümü nedir?	53	91,2	<0,0001*
Beyin ölümünden sonra iyileşme şansı var mıdır?	69,6	90,9	<0,0001*
***p<0,05**			

Organ iflasının tedavi seçeneği var mıdır?	Halk(%)	Öğrenci (%)	p
Hayır yoktur	30,3	2,5	<0,0001*
Evet, makineye girmek	16	45,2	
Evet, canlı vericiden nakil	32,7	74,3	
Evet, ölen birinden nakil	35,7	77,5	
***p<0,05**			

Katılımcıların organ bağışı konusundaki bilgiyi nereden edindikleri

Organ bağışı ile ilgili bilgiyi nerden edindiniz?	Halk (%)	Öğrenci (%)	p
Yazılı/görsel medya	30,3	7,3	<0,0001*
İnternet	19,7	8,4	0,0007*
Organ nakli merkezi/hastaneler	15,5	45	<0,0001*
Okul	1,1	34	<0,0001*
Diyanet işleri	0,6	2,1	0,26
***p<0,05**			

Katılımcıların tıbbi ekibe olan güvenleri

Organlarınızı bağışladığınız takdirde tıbbi ekibin önceliğinin sizin hayatınızı kurtarmak olacağına inanıyor musunuz?	**Halk (%)**	**Öğrenci (%)**	**p**
İnanıyorum	45,8	67	0,08
İnanmıyorum	11,3	9,1	
Emin değilim	42,9	23,9	

Katılımcıların varsayılmış rıza sistemi hakkında düşünceleri

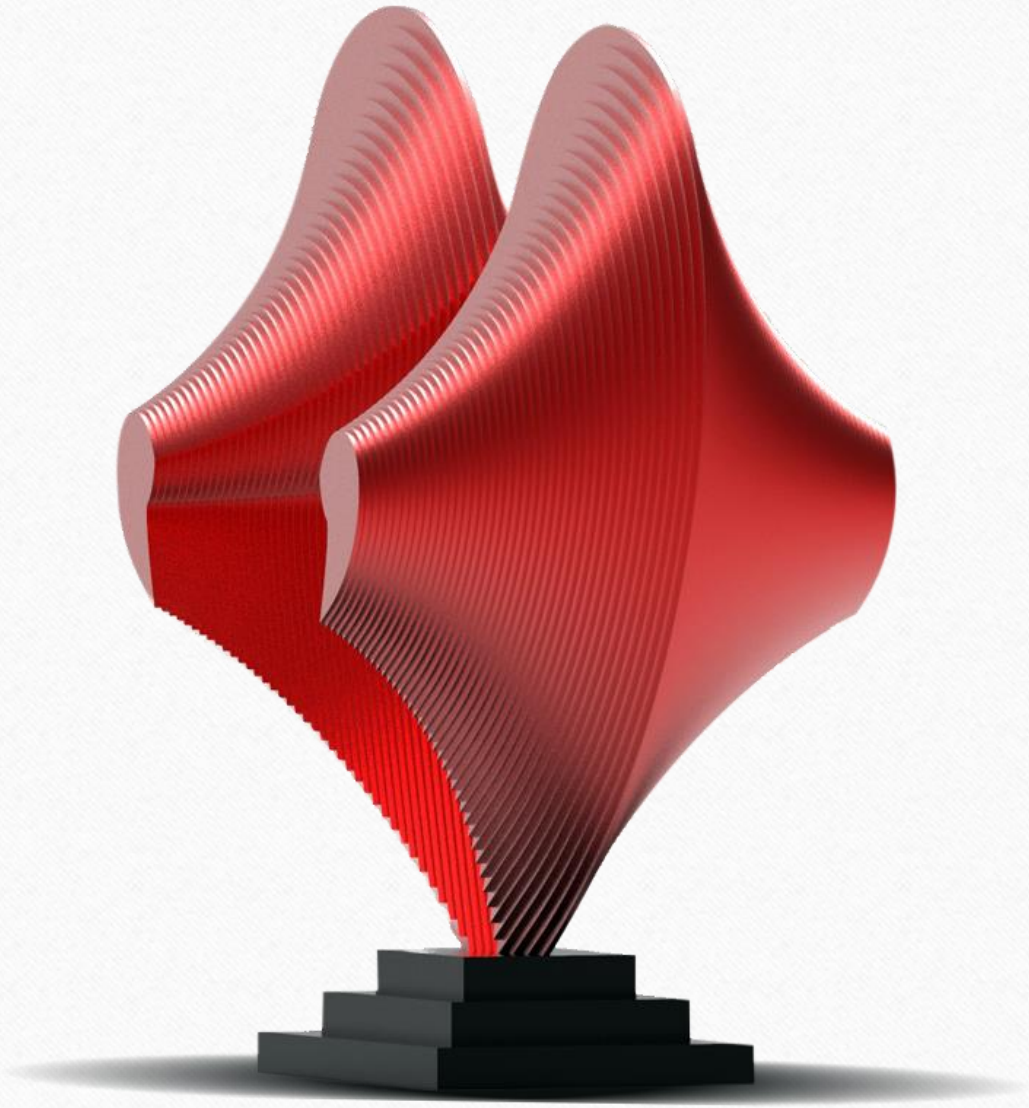
Ölen her kişiden aksini belirtmedikçe organlarının alınmasını uygun gören sistem olsa iyi olur mu?	**Halk (%)**	**Öğrenci (%)**	**p**
Kesinlikle olmamalı	25,6	25,6	0,52
Mutlaka uygulanmalı	31,5	37,9	
Emin değilim	42,9	36,5	

Kadaverik bağışı arttırmak için

- Beyin ölümü teşhisi sonrasında organların kullanılmasına yönelik halkın endişe ve tedirginliklerinin giderilmesi,
- Toplumsal farkındalığın yükseltilmesi,
- Varsayılmış rıza sistemi ????

Varsayılmış rıza sistemi

- Varsayılmış rıza sistemi, kişinin aksi beyanı olmadıkça tüm vatandaşları organ bağışçısı kabul ediyor.
- Bu sistem uygulamaya konulduğu tüm ülkelerde bağış oranlarının artmasını sağlamış.

- 3-9 Kasım Organ Bağışı haftası
- #bizsizedonörüz
- Karşılıklı duran iki virgül;
  hem organ bağışçısını ve organ bekleyen hastaları, hem de bir araya gelince oluşturdukları kalp simgesiyle hayatı sembolize ediyor.
- 26 bin kişiye ithafen 26 bin çizgi

TEŞEKKÜRLER